

УДК 347.5

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9\(39\)-706-717](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-9(39)-706-717)

Пунда Олександр Олегович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права, Хмельницький Національний Університет, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-9175-3141>

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОШИРЕННЯ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ: АДМІНІСТРАТИВНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ

Стаття присвячена питанням юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні. Наголошено, що Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення правил щодо карантину і поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб є взаємодоповнюючими елементами єдиної системи правового захисту суспільства від епідемічних загроз. Підкреслено, що важливим сучасним елементом юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб є запровадження юридичної відповідальності за недотримання вимог безпеки під час здійснення наукових досліджень, що призвели до поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб, набувають особливої актуальності в умовах глобалізації та зростання біологічних ризиків. Недбале ставлення до правил біобезпеки у лабораторних умовах може стати джерелом масштабних загроз як для національної, так і міжнародної безпеки. Введення чітко врегульованих правових норм дозволить підвищити рівень відповідальності науковців та наукових установ за результати своєї діяльності. Юридична відповідальність у цій сфері має охоплювати як адміністративні, так і кримінально-правові механізми впливу, що забезпечить диференціацію санкцій залежно від тяжкості наслідків. Особливе значення має створення незалежних наглядових органів, здатних здійснювати ефективний контроль за дотриманням вимог безпеки під час наукових досліджень. Водночас правове регулювання повинно передбачати процедури розслідування випадків порушень із залученням міждисциплінарних експертних комісій.

У підсумку зазначено, що перспективним напрямом є гармонізація національного законодавства з міжнародними нормами біобезпеки, що дозволить Україні інтегруватися у глобальну систему запобігання біологічним загрозам. Запровадження спеціальних програм підготовки та підвищення кваліфікації наукових кадрів забезпечить належний рівень їхньої правової та професійної культури. Важливим є також формування культури відповідальності у

науковому середовищі, де дотримання безпеки розглядатиметься як етичний та правовий імператив. Реалізація зазначених перспектив сприятиме підвищенню довіри до наукових досліджень і забезпеченню балансу між розвитком науки та гарантіями безпеки суспільства.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, охорона здоров'я, громадське здоров'я, карантин, поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб.

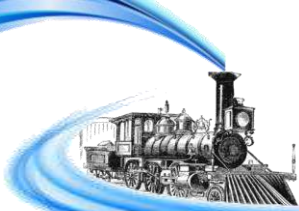
Punda Oleksandr Olegovych Doctor in the field of Legal Science, professor, professor of the Department of Law, Khmelnytskyi National University, Khmelnytsky, <https://orcid.org/0000-0002-9175-3141>

LEGAL LIABILITY FOR THE SPREAD OF PARTICULARLY DANGEROUS INFECTIOUS DISEASES: ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL LAW ASPECTS

Abstract. The article is devoted to the issues of legal liability for the spread of particularly dangerous infectious diseases in Ukraine. It is emphasized that administrative and criminal liability for violations of quarantine rules and the spread of particularly dangerous infectious diseases are complementary elements of a unified system of legal protection of society against epidemic threats. It is stressed that an important modern component of legal liability for the spread of particularly dangerous infectious diseases is the introduction of liability for non-compliance with safety requirements during scientific research, which has led to the spread of such diseases and is becoming particularly relevant in the context of globalization and growing biological risks. Negligent attitudes toward biosafety rules in laboratory conditions can become a source of large-scale threats to both national and international security. The adoption of clearly regulated legal norms will increase the level of responsibility of researchers and scientific institutions for the outcomes of their activities.

Legal liability in this field should cover both administrative and criminal law mechanisms of influence, thereby ensuring the differentiation of sanctions depending on the severity of the consequences. Of particular importance is the establishment of independent supervisory bodies capable of exercising effective control over compliance with safety requirements during scientific research. At the same time, legal regulation should provide for procedures for investigating violations with the involvement of interdisciplinary expert commissions.

In conclusion, it is noted that a promising direction is the harmonization of national legislation with international biosafety standards, which will allow Ukraine to integrate into the global system of preventing biological threats. The introduction of

special training and professional development programs for scientific personnel will ensure an adequate level of their legal and professional culture. Equally important is the formation of a culture of responsibility within the scientific community, where compliance with safety requirements is considered both an ethical and a legal imperative. The implementation of these perspectives will contribute to strengthening public trust in scientific research and to ensuring a balance between the development of science and the guarantees of societal safety.

Keywords: administrative and legal regulation, administrative liability, criminal liability, healthcare, public health, quarantine, spread of particularly dangerous infectious diseases.

Постановка проблеми. Особиста безпека людини поряд із її життям та здоров'ям виступає ключовим елементом системи нематеріальних благ, які формують основу природного добробуту особистості. Вона проявляється у різних сферах життєдіяльності та відображає рівень правового, соціального й економічного розвитку держави. Правове забезпечення безпечних умов існування та розвитку індивіда охоплює широкий спектр норм різних галузей права, зокрема конституційного, адміністративного, кримінального та медичного. Право на особисту безпеку є комплексною правовою категорією, що ґрунтується на універсальному праві людини на безпеку, яке закріплене на конституційному рівні та деталізується у чинному законодавстві. Йому притаманні особливі риси, які зумовлюють потребу в адаптації правового регулювання до сучасних викликів.

Аналізуючи сучасні тенденції у сфері особистої безпеки та охорони здоров'я, слід наголосити, що ефективність їх забезпечення залежить від дієвості управлінського механізму, здатного гарантувати належний рівень правового захисту. Основним завданням держави є прогнозування, своєчасне виявлення та нейтралізація як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, зокрема тих, що пов'язані з епідеміологічною ситуацією. У цьому контексті важливим є забезпечення конституційних прав і свобод громадян, охорона громадського здоров'я та створення безпечного середовища, здатного мінімізувати ризики поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб.

Відповідальність за поширення таких хвороб є невід'ємним елементом системи гарантування особистої безпеки. Адміністративні санкції дозволяють оперативно реагувати на порушення санітарно-епідеміологічних правил, тоді як кримінально-правові заходи застосовуються до осіб, чії дії створюють серйозну загрозу життю та здоров'ю населення. Запровадження чітких правових механізмів притягнення до відповідальності сприяє формуванню належної правової культури та дисципліни серед громадян. Особливе значення має превентивна роль юридичної відповідальності, адже вона не лише карає винних,

але й попереджає можливі порушення. Ефективність протидії поширенню інфекційних хвороб значною мірою залежить від балансу між каральними та профілактичними заходами, а також від узгодженої роботи державних органів, громадських інституцій і самих громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні, особливо в умовах реальності тривалої війни з російським агресором лише набуває своєї актуальності та стає предметом численних наукових досліджень. Зокрема, у працях С. А. Хімченко, О. Г. Фалес [1], С. Мазепа [2], С.С. Ковальова [3], Я. О. Берназюк [4], науковці приділяють значну увагу проблематиці правового регламентування юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні, розглядаючи їх як важливі чинники забезпечення прав громадян на особисту недоторканість та свободу, реалізацію права на здоров'я та ефективного забезпечення їх захисту.

Мета статті – дослідження доктринальних та прикладних аспектів питання юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна відповідальність за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні становить важливий елемент системи забезпечення національної безпеки, адже йдеться про явища, що безпосередньо загрожують життю та здоров'ю людини, а також стабільності суспільних процесів. Правове регулювання у цій сфері базується на поєднанні норм кримінального, адміністративного та спеціального законодавства, зокрема Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб».

Відповідно до ст. 1 цього Закону, інфекційні хвороби визначаються як розлади здоров'я людей, викликані живими збудниками (вірусами, бактеріями, рикетсіями, найпростішими, грибками, гельмінтами, кліщами та іншими патогенними паразитами), продуктами їх життєдіяльності (токсинами) або патогенними білками (пріонами), що передаються від заражених осіб здоровим і схильні до масового поширення. Небезпечні інфекційні хвороби характеризуються тяжкими та/або стійкими розладами здоров'я у хворих і становлять загрозу для життя. Особливо небезпечні інфекційні хвороби — це інфекції, у тому числі карантинні (чума, холера, жовта гарячка), які спричиняють важкі або стійкі розлади у значній кількості хворих, супроводжуються високим рівнем смертності та швидким поширенням серед населення. Саме з огляду на таку класифікацію законодавець встановлює спеціальний порядок протиепідемічних заходів і кримінальну відповідальність за порушення правил запобігання поширенню цих захворювань. Низка обов'язків у цій сфері прямо закріплена законом. Так, відповідно до статті 20 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» особи, які хворіють на інфекційні хвороби чи є бактеріоно-

сіями, зобов'язані вживати рекомендованих медичними працівниками заходів для запобігання поширенню інфекційних хвороб, дотримуватися вимог встановлених карантинних обмежень, виконувати вимоги та рекомендації медичних працівників щодо порядку та умов лікування, дотримуватися режиму роботи закладів охорони здоров'я, а також проходити у встановлені строки необхідні медичні огляди та обстеження. Виконання цих обов'язків має важливе значення для кримінально-правової кваліфікації, адже їх порушення здатне створити суспільно небезпечні наслідки.

Ключове значення у сфері кримінально-правового регулювання має стаття 325 КК України [5]. У ній зазначено: «Порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, караються штрафом від тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років». Частина друга цієї статті передбачає більш сувору відповідальність у разі, якщо такі дії спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки: «караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років». У 2020 році ця норма була уточнена шляхом збільшення розміру штрафних санкцій, що стало прямою реакцією держави на виклики пандемії COVID-19, однак строки обмеження та позбавлення волі залишилися незмінними у редакції 2001 року.

Окрему увагу необхідно приділити питанню суб'єкта злочину. Тривалий час у судовій практиці превалював підхід, за яким притягалися до відповідальності переважно спеціальні суб'єкти – службові особи або працівники, до професійних обов'язків яких входило дотримання санітарно-епідемічних правил.

Проте аналіз диспозиції статті 325 КК України дає підстави стверджувати, що ця норма не передбачає спеціального суб'єкта, і відповідальність може нести будь-яка фізична особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, відповідно до положень статті 18 КК України [5]. Таким чином, обов'язок дотримуватись карантинних обмежень, режиму самоізоляції та рекомендацій лікарів поширюється на кожного.

У цьому контексті важливим є і питання карантину. Відповідно до статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» карантин встановлюється та відмінюється КМУ на підставі подання головного державного санітарного лікаря України [6]. Під час карантину можуть тимчасово обмежуватися права громадян, запроваджуватися особливі правила пересування, обов'язкова самоізоляція осіб, які контактували із хворими, а також застосовуватись інші обмежувальні заходи. Ігнорування таких приписів, особливо особами, які знають про свій інфекційний статус, розглядається як суспільно небезпечне діяння, що утворює склад злочину, передбаченого статтею 325 КК України [5].

Кримінальна відповідальність за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні базується на поєднанні загальних положень про охорону здоров'я та спеціальної кримінально-правової норми. Вона охоплює широке коло суб'єктів, ґрунтується на конкретних обов'язках хворих та осіб, що перебувають під ризиком, та забезпечує баланс між захистом суспільних інтересів і дотриманням прав людини. Практика застосування статті 325 КК України засвідчує, що головним питанням у кожному конкретному випадку стає встановлення факту порушення визначених законом чи підзаконними актами правил, а також оцінка реальної або потенційної загрози поширення захворювання.

Кримінальне законодавство України детально врегульовує питання відповідальності за зараження особливо небезпечними інфекційними хворобами, зокрема тими, що мають невиліковний характер та становлять загрозу для життя і здоров'я людини. Особливе місце серед таких норм займає стаття 130 КК України, яка передбачає відповідальність за зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби [5].

Аналіз положень кримінального законодавства України свідчить, що питання відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб розглядається як одне з ключових у системі охорони громадського здоров'я. Кримінальний кодекс охоплює як загальні випадки порушення санітарних правил та карантину, так і спеціальні склади злочинів, пов'язані із зараженням ВІЛ, іншими невиліковними або венеричними хворобами. Сутність кримінальної відповідальності у цій сфері полягає в тому, що вона спрямована на запобігання масовим загрозам життю і здоров'ю населення, а також покликана забезпечити баланс між інтересами суспільства та дотриманням прав і свобод окремої особи. Водночас суворість покарань та широта охоплення суб'єктів підкреслюють превентивний характер цих норм, оскільки головним завданням є недопущення поширення інфекцій, що становлять реальну небезпеку для всієї держави.

Разом з тим кримінально-правові засоби реагування не є єдиним інструментом протидії порушенням у сфері охорони здоров'я. Поряд із кримінальною відповідальністю законодавець передбачив і менш суворі, але оперативніші заходи впливу – **адміністративну відповідальність**. У цьому контексті Кодекс України про адміністративні правопорушення містить (далі-КУпАП) низку норм, спрямованих на забезпечення дотримання санітарно-епідемічних правил, карантинних обмежень та інших запобіжних заходів [7]. Саме вони формують первинний бар'єр захисту суспільства від поширення небезпечних та особливо небезпечних інфекційних хвороб.

Адміністративна відповідальність за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб в Україні становить невід'ємний елемент механізму забезпе-

чення санітарно-епідемічного благополуччя населення та підтримання громадського порядку у сфері охорони здоров'я. Вона посідає проміжне місце між профілактичними заходами та кримінально-правовим переслідуванням, виконуючи превентивну і водночас дисциплінуючу функцію. Саме завдяки адміністративним санкціям держава має змогу оперативно реагувати на порушення карантинних правил, не вдаючись одразу до найбільш суворих заходів кримінальної відповідальності, але й не обмежуючись лише роз'ясненнями чи попередженнями.

На відміну від кримінальної відповідальності, яка відповідно до статті 325 КК України застосовується лише у випадках, коли порушення санітарних правил спричинило або могло спричинити поширення інфекційної хвороби, адміністративне покарання настає за сам факт недотримання встановлених правил превентивного характеру. При цьому воно не вимагає настання шкідливих наслідків як обов'язкової умови. Такий підхід яскраво ілюструє превентивну спрямованість адміністративної відповідальності, яка покликана нейтралізувати небезпечну поведінку ще на стадії її вчинення.

Отже, акцент переноситься із подолання наслідків правопорушення на їх попередження, що повністю узгоджується з концепцією забезпечення публічного здоров'я. За офіційними даними Міністерства внутрішніх справ та судової статистики, станом на 2020–2021 роки в Україні було складено понад 50,5 тисяч протоколів за порушення карантинних правил, а судами розглянуто понад 18,5 тисяч справ.

Разом із тим, у судовій практиці виникали значні труднощі з реалізацією положень статті 44-3 КУпАП, адже вона має бланкетний характер і відсилає до постанов КМУ, якими встановлювалися конкретні обмеження [7]. Часті зміни цих правил (щодо пересування, носіння масок, режиму роботи закладів тощо) нерідко призводили до закриття проваджень через відсутність складу правопорушення або нечіткість формулювань. Верховний Суд неодноразово наголошував, що для накладення адміністративного стягнення необхідно довести факт ознайомлення особи з правилами карантину та конкретизувати, які саме дії нею були порушені. Тому одне лише перебування без маски на вулиці не завжди визнавалося достатньою підставою для штрафу, якщо не було підтверджено обов'язковості такого заходу у відповідному місці. Це демонструє важливість чіткого правового регулювання та обґрунтованості застосування адміністративних санкцій.

Водночас велика кількість протоколів, складених правоохоронними органами під час пандемії, визнавалася судами такими, що не відповідають вимогам закону. У багатьох випадках вони не містили достатнього опису конкретних обставин правопорушення, посилалися на неточні нормативні акти або взагалі не підтверджувалися доказами. Часто не забезпечувалася участь

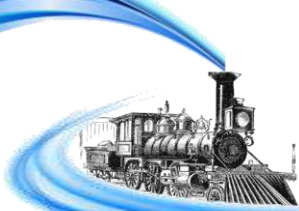

свідків чи потерпілих. Це створювало відчуття вибіркості у застосуванні норм і підривало довіру до системи адміністративної юстиції. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом підвищення рівня правової визначеності при формулюванні карантинних правил, удосконалення процесу складання протоколів, а також належного навчання працівників правоохоронних органів.

Адміністративна відповідальність у сфері протидії поширенню інфекційних хвороб виконує комплексну функцію. Вона є засобом стримування небезпечної поведінки, інструментом правового виховання громадян та гарантією дієвості карантинних заходів. Саме завдяки їй формується дисциплінована модель соціальної поведінки, яка необхідна для запобігання масовим зараженням. Подальший розвиток теми адміністративної відповідальності тісно пов'язаний із аналізом карантину як спеціального адміністративно-правового режиму. Рішення про введення карантину негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації та включає визначення меж карантинної території, переліку профілактичних та протиепідемічних заходів, виконавців і строків їх реалізації, а також тимчасових обмежень прав фізичних і юридичних осіб. Карантин як спеціальний адміністративно-правовий режим виступає важливим правовим інструментом, спрямованим на запобігання поширенню інфекційних хвороб та подолання їх наслідків. Його природа полягає не лише у здійсненні медичних чи санітарних дій, а й у застосуванні широкого комплексу організаційних, технічних та право-вих заходів, які регулюють суспільні відносини в умовах загрози для здоров'я населення. У цьому контексті карантин можна розглядати як адміністративно-правовий засіб впливу на населення і суб'єктів господарювання, що забезпечує дотримання санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил, створюючи правовий порядок у період епідемічних загроз.

Наприклад, в Україні карантин, запроваджений у зв'язку з поширенням COVID-19, мав ординарний характер і регулювався центральними та місцевими органами публічної влади відповідно до чинного законодавства. Це свідчить про застосування загальних, а не надзвичайних заходів, хоча їхній масштаб і вплив на життя населення були значними. Визначальними ознаками карантину як адміністративно-правового режиму є: спрямованість на дотримання населенням санітарно-протиепідемічних вимог; використання офіційно встановлених правових засобів для запобігання та ліквідації інфекційних хвороб; чітке визначення у правових актах підстав для запровадження карантину, його завдань і кола відповідальних суб'єктів; обов'язок органів влади та посадових осіб реалізовувати свої повноваження виключно у межах чинного законодавства.

У межах карантинного режиму ключове значення має застосування адміністративної відповідальності, зокрема передбаченої статтею 44-3 КУпАП. Норма встановлює відповідальність за порушення правил щодо карантину людей

і передбачає накладення штрафів як на громадян, так і на посадових осіб, які свідомо ігнорують обов'язки з дотримання карантинного режиму. Її призначення — не покарання за вже завдану шкоду, а забезпечення попередження потенційної небезпеки, що відповідає загальній логіці адміністративного права [7].

Супутніми до статті 44-3 КУпАП є також інші положення адміністративного законодавства, які деталізують окремі аспекти відповідальності: стаття 42 КУпАП – передбачає відповідальність за порушення санітарних норм, зокрема правил утримання територій, житлових і виробничих приміщень, прибирання та поведінки з відходами; стаття 44-1 КУпАП – визначає відповідальність за ухилення особи від медичного огляду чи обстеження, що має особливу вагу для контролю над поширенням інфекцій; стаття 221 КУпАП – закріплює підсудність справ про адміністративні правопорушення у сфері карантину за судами, що гарантує процесуальний контроль; стаття 255 КУпАП – визначає коло посадових осіб, уповноважених складати протоколи про правопорушення, до яких належать представники Національної поліції, органів охорони здоров'я, санітарно-епідеміологічної служби та органів місцевого самоврядування [7].

Окрему увагу слід звернути на положення КУпАП щодо форм вини та обставин, які впливають на притягнення до відповідальності. Так, статті 10 і 11 КУпАП встановлюють, що адміністративне правопорушення може бути вчинене як умисно, так і з необережності. Умисне порушення має місце тоді, коли особа усвідомлює протиправність своїх дій і допускає або бажає негативні наслідки. Необережність же виявляється у передбаченні можливих наслідків із самовпевненим розрахунком на їх уникнення або у повному їх непередбаченні за умов, коли особа могла й повинна була їх передбачити. Важливу роль у правовому забезпеченні карантину відіграє й Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб». Він визначає ключові поняття, серед яких – обмежувальні протиепідемічні заходи (медико-санітарні й адміністративні дії у вогнищі хвороби), а також протиепідемічні заходи як комплекс дій, спрямованих на запобігання поширенню хвороб, локалізацію та ліквідацію епідемій. На підставі цих положень формується адміністративна практика контролю за дотриманням карантину та застосуванням адміністративних санкцій. Відповідальність за порушення норм щодо захисту населення від інфекційних хвороб закріплена у статті 41 цього Закону. Вона поширюється на осіб, які є хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями, і передбачає накладення штрафів за невиконання обов'язків, серед яких — виконання рекомендацій медичних працівників, проходження медичних оглядів, додержання режиму лікування. У такий спосіб законодавець прагне забезпечити максимальне дотримання протиепідемічних норм не лише на рівні органів влади, але й на рівні окремих громадян.

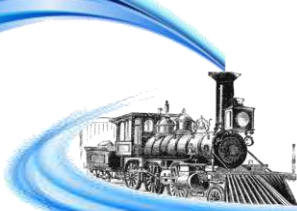
Проектні доповнення до законодавства надали органам місцевого самоврядування право встановлювати особливий порядок в'їзду і виїзду, а також проводити санітарний контроль на місцях. Це фактично стало правовим підґрунтям для обмеження конституційної свободи пересування, гарантованої Основним Законом, але таке обмеження було виправдане необхідністю запобігання масовим зараженням.

У період пандемії COVID-19 були внесені зміни, які посилили адміністративну відповідальність за невиконання правил карантину. Одним із ключових інструментів стала запроваджена самоізоляція, визначена як перебування особи у визначеному місці з метою запобігання поширенню інфекції. Порухення цього режиму тягло адміністративне переслідування навіть за відсутності безпосередніх наслідків у вигляді зараження. Це цілком узгоджується з превентивним характером адміністративних санкцій: важливішим є сам факт порушення, ніж його результат. Зрештою, адміністративна відповідальність у сфері боротьби з інфекційними загрозами постає як гнучкий, оперативний і дієвий інструмент підтримання санітарної безпеки суспільства. Вона забезпечує не лише стримування небезпечної поведінки, але й формує у громадян відчуття правового порядку та обов'язку дотримуватися правил у ситуації колективної небезпеки. Водночас ефективність цього інституту залежить від трьох ключових чинників: правової чіткості норм, адекватності санкцій та послідовності процедур їх застосування. Без цих складових адміністративна відповідальність ризикує перетворитися на формальність, тоді як у разі їх дотримання вона стає надійним бар'єром на шляху поширення інфекційних хвороб.

Висновки. Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення правил щодо карантину і поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб є взаємодоповнюючими елементами єдиної системи правового захисту суспільства від епідемічних загроз. Вони відрізняються за своїм змістом, метою та суворістю санкцій, проте разом утворюють багаторівневий механізм охорони громадського здоров'я.

Важливим сучасним елементом юридичної відповідальності за поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб є запровадження юридичної відповідальності за недотримання вимог безпеки під час здійснення наукових досліджень, що призвели до поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб, набувають особливої актуальності в умовах глобалізації та зростання біологічних ризиків. Недбале ставлення до правил біобезпеки у лабораторних умовах може стати джерелом масштабних загроз як для національної, так і міжнародної безпеки. Введення чітко врегульованих правових норм дозволить підвищити рівень відповідальності науковців та наукових установ за результати своєї діяльності.

Юридична відповідальність у цій сфері має охоплювати як адміністративні, так і кримінально-правові механізми впливу, що забезпечить диферен-

ціацію санкцій залежно від тяжкості наслідків. Особливе значення має створення незалежних наглядових органів, здатних здійснювати ефективний контроль за дотриманням вимог безпеки під час наукових досліджень. Водночас правове регулювання повинно передбачати процедури розслідування випадків порушень із залученням міждисциплінарних експертних комісій.

Перспективним напрямом є гармонізація національного законодавства з міжнародними нормами біобезпеки, що дозволить Україні інтегруватися у глобальну систему запобігання біологічним загрозам. Запровадження спеціальних програм підготовки та підвищення кваліфікації наукових кадрів забезпечить належний рівень їхньої правової та професійної культури. Важливим є також формування культури відповідальності у науковому середовищі, де дотримання безпеки розглядатиметься як етичний та правовий імператив. Реалізація зазначених перспектив сприятиме підвищенню довіри до наукових досліджень і забезпеченню балансу між розвитком науки та гарантіями безпеки суспільства.

Література:

1. Хімченко С. А. Кримінальна відповідальність за поширення коронавірусної хвороби (COVID-19). *Правове життя сучасної України*. 2020. Т. 3. С. 149-151.
2. Мазепа С. Кримінальна відповідальність за порушення карантину в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми правознавства*. № 2 (22). 2020. С. 143-149.
3. Ковальова С.С. Відповідальність за порушення карантину та санітарних правил і норм щодо запобігання поширенню корона вірусної інфекції (COVID-19) в Україні. *Право. Людина. Довкілля*. Вип. 11, № 2. 2020. С. 158-168.
4. Берназюк, Я. О. Принцип легітимності очікувань (LEGITIMATE EXPECTATIONS): поняття та зміст. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. №3. С.147-162.
5. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III, дата оновлення 28 березня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.03.2024).
6. Про захист населення від інфекційних хвороб. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення: 08.09.2025).
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.09.2025).

References:

1. Khimchenko S. A. (2020) Kryminalna vidpovidalnist za poshyrennia koronavirusnoi khvoroby (COVID-19). [Criminal liability for the spread of coronavirus disease (COVID-19)]. *Legal Life of Modern Ukraine - Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy*. 3. 149-151. [in Ukrainian].
2. Mazepa S. (2020) Kryminalna vidpovidalnist za porushennia karantynu v umovakh pandemii COVID-19. [Criminal liability for violating quarantine during the COVID-19 pandemic]. *Aktualni problemy pravoznavstva - Actual Problems of Jurisprudence*. 2. 143-149. [in Ukrainian].
3. Kovalova S.S. (2020) Vidpovidalnist za porushennia karantynu ta sanitarnykh pravyl i norm shchodo zapobihannia poshyrenniu korona virusnoi infektsii (COVID-19) v Ukraini. [Liability for violating quarantine and sanitary rules and norms to prevent the spread of coronavirus infection (COVID-19)]. *Pravo. Liudyna. Dovkillia - Law. Human. Environment*. 2.158-168. [in Ukrainian].

4. Bernaziuk, Ya. O. (2021). Pryntsyp lehitymnosti ochikuvan (LEGITIMATE EXPECTATIONS): poniattia ta zmist [The principle of legitimate expectations (legitimate expectations): concept and content]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia* *Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 3(15), 147-162.

5. Kriminalnii kodeks Ukraini: zakon vid 05.04.2001 r. № 2341-III: data onovlennya 28 bereznia 2024 r. [Criminal Code of Ukraine: Law dated April 5, 2001. No. 2341-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Last accessed: 03/27/2024) [in Ukrainian].

6. Pro zakhyst naselennia vid infektsiinykh khvorob. [On the Protection of the Population from Infectious Diseases]. *Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy - Official Web Portal of the Parliament of Ukraine*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення: 08.09.2025).

7. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia (statti 1 - 212-24) : zakon vid 07.12.1984 № 8073-X. stanom na 01.09.2025. [Code of Ukraine on Administrative Offenses (Articles 1–212-24): Code of Ukraine of December 7, 1984 No. 8073-X] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (Last accessed: 01/09/2025) [in Ukrainian].